

Kunnskapsdepartementet

Deres ref.: 20/258

Oslo, 22. juni 2020

Hørings svar om NOU 2019:23 – Ny opplæringslov

Innledning

Vi viser til NOU 2019:23 – Ny opplæringslov. Human-Etisk Forbund er et humanistisk livssynssamfunn med mer enn 98.000 medlemmer. Vi arbeider blant annet for en livssynsnøytral stat og et mangfoldig samfunn.

Vi vil begrense oss til å kommentere forhold i utredningen som er relatert til religion og livssyn, inkl. fritaksordninger. Human-Etisk Forbund ønsker å ha undervisning om religion, livssyn, etikk osv. i den norske skolen, men er samtidig opptatt av at denne undervisningen ikke må ha religionsutøvelse eller forkynnelse.

Human-Etisk Forbund bistår hvert år foresatte, elever og lærere som opplever problemer med forkynnende undervisning, religionutøvelse på skolen og relaterte problemstillinger.

Flytt forbudet mot forkynnelse

Utvalget foreslår å fjerne dagens særparagraf 2-4 om undervisningen i faget kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE). Human-Etisk Forbund støtter forslaget. KRLE-faget er et ordinært skolefag, og trenger ingen egen paragraf.

I dagens paragraf slås det fast at undervisningen i KRLE-faget ikke skal være forkynnende. Dette støtter vi selvsagt. Utvalget framhever det som et problem at en føring som gjelder hele opplæringen, i dag ligger i en særparagraf som gjelder bare ett enkelt fag. Den oppfatningen deler vi.

Vi tror imidlertid ikke det tjener en lovforståelse i tråd med disse intensjonene å gjøre som utvalget foreslår, nemlig å plassere forbudet mot forkynnelse i en paragraf med overskriften «*Opplæring om livssyn og fritak fra aktiviteter i opplæringa på grunn av livssyn*» (§ 13-7). Dette kan misoppfattes som om bestemmelsen bare gjelder denne begrensede delen av opplæringen – altså den delen som angår livssyn og religion.

Vi mener intensjonene bak lovforslaget vil komme tydeligere fram hvis bestemmelsen heller flyttes til § 2-1. *Formålet med opplæringa*, eventuelt til en ny paragraf under kapittel 1, eller til et annet sted i loven der det er tydelig at forbudet mot forkynnelse gjelder *hele* opplæringen, og ikke bare deler av den. Vi kommer tilbake til konkret forslag nederst.

Fritaksrett også for elever ved religiøse privatskoler

Human-Etisk Forbund mener utvalgets forslag ivaretar den generelle fritaksretten på en god måte gjennom forslaget til ny § 13-7, og vil ikke kommentere dette ytterligere.

Vi er imidlertid uenig med utvalget når de foreslår at elever ved religiøse privatskoler ikke skal ha rett til fritak på samme grunnlag som andre, slik det foreslås i ny § 20-2, bokstav k. Dette er problematisk på et generelt grunnlag. Barnets tanke-, samvittighets- og religionsfrihet er sikret i artikkel 14 i FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen):

The child has the right to freedom of thought, conscience and religion. The state shall respect the rights and duties of the parents to provide direction to the child regarding his or her rights in such matters.

Selv om barnekonvensjonen, som det framgår over, også sikrer foreldrenes rett til å rådgi barnet sitt i livssynsspørsmål, så betyr det ikke at elever i religiøse privatskoler uten videre kan fratas sin tanke-, samvittighets- og religionsfrihet, slik utvalget legger opp til.

Stålsett-utvalget (NOU 2013:1, pkt. 19.3.7) foreslo at alle elever over 12 år i offentlige eller private skoler skal ha full fritaksrett etter § 2-3a i opplæringsloven. Human-Etisk Forbund støtter Stålsett-utvalgets forslag, og legger inn et forslag i tråd med dette.

Dette forslaget innebærer at elever som vokser opp i strenge religiøse miljøer (lukkede trossamfunn) selv kan velge å gå på en offentlig skole etter fylte 12 år. Vi hører stadig historier i mediene fra folk som har vokst opp i slike trossamfunn, som forteller om traumatiske opplevelser. Et krav om samtykke fra 12 år vil være en viktig sikkerhetsventil for denne typen barn.

Mest problematisk er det likevel at utvalgets forslag også fjerner fritaksretten for elever som er *over den livssynsmessige lavalderen på 15 år*.

Barnelovens § 32 sikrer alle over 15 år rett til å velge utdanning. Det betyr at man ved denne alderen har rett til å skifte skole, selv om dette skulle være i strid med foresattes ønske. Ved 15 års alder har man videre rett til fritt å melde seg inn og ut av tros- og livssynsamfunn, jfr. lov om trudemssamfunn og ymist anna § 3.

I praksis vil det være svært vanskelig for en 15-åring å gå til et så drastisk skritt som å bytte skole i strid med foresattes ønske, selv om man har lovmessig rett til det. Det er en stor sosial belastning for mange i denne gruppa å ha et livssyn som avviker fra skolens og foreldrenes livssyn.

Vi vil se det som uakseptabelt, og i strid med annen lovgivning, hvis ikke den nye opplæringsloven presiserer at elever også ved religiøse privatskoler *har full fritaksrett* i tråd med § 13-7 når de blir livssynsmessig myndige ved fylte 15 år.

Behold reklameforbudet

Utvalget gir råd om at det særskilte reklameforbudet i opplæringsloven (§ 9-6) skal utgå. Utvalgets begrunnelse er at dette er tilstrekkelig dekket i markedsføringslovens §§ 19-21.

Vi er uenige med utvalget. Markedsføringslovens regler dreier seg i hovedsak om reklame for kommersiell handel og dekker ikke fullt ut dagens bestemmelser i opplæringsloven. Spesifikt gjelder dette forbudet i opplæringslovens § 9-6 mot reklame som «*i stor grad kan påvirke holdninger, åtfærd og verdier*». Tilsvarende formulering ligger også i friskolelovas § 7-1a, og er presisert på en egen veileder fra Utdanningsdirektoratet.¹

Human-Etisk Forbund får stadig meldinger om at det foregår bibelutdeling og andre misjonerende framstøt i skolen fra Den norske kirke og andre kristne trossamfunn. Hvis man

¹ https://www.udir.no/globalassets/upload/lov_regelverk/5/veileder_reklame_i_skolen.pdf

fjerner dagens § 9-6, fjerner man et hinder mot denne typen livssynspåvirkning i skolen. Forslaget er også i strid med utvalgets uttalte råd om å tydeliggjøre det generelle forkynnesforbudet i opplæringen.

Vi vil derfor på det sterkeste anbefale at reklameforbudet beholdes. Vårt konkrete forslag til lovformulering kommer under.

Konkrete endringsforslag

Human-Etisk Forbund foreslår med bakgrunn i dette:

1. Paragraf 1-2 oppdateres med følgende nye ledd:

- *Opplæringa skal ikkje vera forkynnande.*

Alternativt kan bestemmelsen legges inn i en ny paragraf under kapittel 1, eller et annet sted i loven der det er tydelig at forbudet mot forkynnelse gjelder *hele opplæringen*, og ikke bare deler av den. Hvis dette gjøres, kan tilsvarende formulering i § 13-7 strykes.

2. Etter siste setning i paragraf 20-2, bokstav k, tilføyes følgende setning:

- *Dette gjeld likevel ikkje elevar som har fylt 12 år ved skolar som er oppretta av religiøse grunnar. Dei har rett på fritak etter heile § 13-7 i denne lova.*

Subsidiært vedtas samme formulering med 15 års aldersgrense isteden for 12. Hvis ikke en aldersgrense på i hvert fall 15 år kommer inn i loven, vil livssynsmessig myndige elever ved private religiøse skoler bli umyndiggjort.

3. En ny paragraf bør settes inn på egnet plass i loven, med tittel «Om reklame i skolen» og med følgende ordlyd:

- *Skoleeigaren har eit særskilt ansvar for å sjå til at reglane mot kommersiell reklame overfor barn som er gitt i markedsføringslova §§ 19-21 blir fulgt. I tillegg har skoleeigaren eit særskilt ansvar for at elevane ikkje blir utsette for reklame som er meint å påverke holdningar, åtfærd, verdiar og livssyn. Det særskilte ansvaret gjeld på skolens område, i lærebøker og andre læremiddel som blir nytta i opplæringa. Departementet kan gi nærmare forskrifter.*

Hvis dette vedtas, bør religiøse privatskoler få et unntak for den andre setningen i paragrafen.

Vennlig hilsen
for Human-Etisk Forbund

Trond Enger
Generalsekretær